

ere to Professorer, som have arbejdet sammen og skrevet en meget væsentlig Del af den danske juridiske Litteratur, det er højst ansete Mænd i den danske juridiske Verden, saa de Ord, der ere udtalte af saadanne Mænd i et saadant Spørgsmaal som dette, have overordentlig Betydning ligesom ogsaa hele Folketingets Stilling den Gang. Altsaa i Samlingen 1851—52 blev der i dette høje Ting afgivet en Betænkning over et af tidligere Minister Monrad indbragt Forslag om tvungen Overgang fra Fæste til Selvejendom paa billige Vilkaar for Fæsterne, og saaledes, at Staten skulde laane Fæsterne Penge til at erhverve deres Gaarde. I denne Betænkning siger Flertallet her i Tinget med J. E. Larsen, denne højt ansete Jurist, som Ordfører, at det vilde være en stor Skam, hvis det skulde tilstedes, at man drev Fæsterne fra Bøndergaardene. Det hedder ordret saaledes: „Men at dette skulde tilstedes, vilde uden Tvivl, for at bruge Indenrigsministerens Ord om et lignende Forhold“ — Indenrigsminister Bangs Udtalelse stod i et Forslag til Landbokommissionen i 1849—50, som han havde udarbejdet — „være en skrigende Uretfærdighed imod Fæstebondestanden som Helhed“. Det havde altsaa Indenrigsminister Bang sagt, og det sluttede J. E. Larsen som Ordfører for Flertallet sig til. Derefter skriver han: „Thi visselig vilde det være en skrigende Uret imod Efterkommerne af dem, som man tidligere i Godsejernes Interesse tvang til, under de ugunstigste Vilkaar, at forblive paa Godserne for at opdyrke baade Fæstegaardene og Hovedgaardene, om de nu under de heldigere Forhold, der for største Delen skyldes denne Befolknings Slid og Arbejde, skulde kunne drives tomhændede bort fra de Jorder, de hidtil have haft i Brug, eller nødes til at søge at holde sig paa disse under saadanne trykkende og byrdefulde Vilkaar, som dog til sidst vilde føre til deres Forarmelse“. Altsaa, det daværende Folketingsudvalgs Flertal med den højt ansete Jurist J. E. Larsen i Spidsen, med Tilslutning fra daværende Indenrigsminister Bang, udtalte i Midten af forrige Aarhundrede, at det vilde være en skrigende Uret, om man vilde drive Fæstebønderne tomhændede fra de Gaarde, som de i trykkende Tider havde dyrket og holdt oppe for Landet som en Indtægtskilde, og det er at drive dem tomhændede fra Gaardene, naar man siger, at Gaardene tilhøre Godsejeren, og at Godsejeren kan sælge Gaardene for deres fulde Værdi, enten til Fæstebøn-

derne eller til hvem han ellers vil. Det vil jo sige, at man helt og holdent tager Fæstejorden fra Bonden og giver Godsejeren Retten dertil.

Efter den Opfordring, som jeg fik i Gaar, og som var mig et levende Vidnesbyrd om, at denne Sag interesserer dette høje Ting, selv om den — desto værre — ikke interesserer den højtærede Landbrugsminister, skal jeg tillade mig at gøre lidt fyldigere Bemærkninger i Dag angaaende dette Emne, end Tiden tillod mig i Gaar. Og for at have noget at støtte mig til og noget at henvise til, som har nogen Autoritet, skal jeg næsten i et og alt henholde mig til den af mig omtalte Betænkning, som findes Sp. 995 og følgende i Tillæg B. af Rigsdagstidenden for den ordinære Samling 1851—52. Her er der nemlig givet først en....

Formanden: Jeg maa gøre det ærede Medlem opmærksom paa, at det Samraad, der har været holdt, er angaaende Statens Fæstegods og ikke angaaende Fæste i al Almindelighed. Jeg antager, det ærede Medlem er opmærksom paa det i Forvejen.

Zahle: Ja, de Bemærkninger, som jeg agter at fremsætte, angaa ogsaa Statens Fæstegods, men da Spørgsmaalet om, hvorvidt Ejendomsretten til Fæstegodset tilkommer Fæsterne eller andre, er ganske fælles for det hele Fæsteforhold, har jeg ingen Anledning til beständig at fremhæve, at det akkurat er Statens Fæste, jeg taler om; thi det er for det ene som for det andet. Men dette Udvalg, som jeg her henviser til, begynder med at udtale, at der i Grundlovens § 87 er tilstrækkelig Grund til at fremme Fæsteforholdets Aflysning derved, at Fæsteren berettiges til at forlange sig Gaarden overdragen af Ejeren, altsaa af Staten.

Formanden: Jeg kan ikke erkende, at det er Statens Fæstegods, hvorom der her er Tale, det er Fæstegods i al Almindelighed. Det, der kan tales om her, er, hvad der angaar Lovforslaget, Betænkningen med Samraad og Ændringsforslag.

Zahle: Ja, jeg skal strengt holde mig til, hvad der staar i Betænkningen, at der har været afholdt Samraad om Afhændelse af Statens Fæstegods til Selveje. Jeg sætter altsaa i Stedet for Ordet „Ejeren“ her „Staten“. Altsaa, naar Staten har noget Fæstegods, mener dette Udvalg, at der er Anledning til, at Staten skal afhænde